

دوازدهم از گزیده‌هایی از شعر معاصر عربی

نگارخانه:

دکتر بهار صافی

عضو هیأت علمی دانشگاه فردوسی مشهد

دکتر احمد رضا حیدریان شهری

عضو هیأت علمی دانشگاه فردوسی مشهد

سرشناسه	:	صديقي، بهار، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پديدآور	:	ترانه‌هاي عشقار: واکاوي گزيده‌هايي از شعر معاصر عربي/ نگارندگان: بهار صديقي، احمدرضا حيدريان شهري.
ارزيابي، تنظيم و تأييد	:	دانشکده اصول‌الدين قم.
مشخصات نشر	:	امام مهربان، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهري	:	۲۹۷ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۹۶۰۴۵۱-۹
وضعيت فهرست‌نويسي	:	فيا
موضوع	:	شاعران عرب - قرن ۲۰م. - نقد و تفسير
موضوع	:	Poets, Arab -- 20th century -- Criticism and interpretation
موضوع	:	شعر عربي - قرن ۲۰م. - مجموعه‌ها
موضوع	:	Arabic poetry -- 20th century -- Collections
موضوع	:	شعر عربي - قرن ۲۰م. - ترجمه شده به فارسي - مجموعه‌ها
موضوع	:	Arabic poetry -- 20th century -- Translations into Persian - Collections
شناسه افزوده	:	حيدريان شهري، احمدرضا، ۱۳۶۰ -
شناسه افزوده	:	دانشکده اصول‌الدين قم
رده‌بندي کنگره	:	PJA ۲۲۸۵
رده‌بندي ديويي	:	۸۹۲/۷۱۳-۹
شماره کتاب‌شناسي ملي	:	۳۱۷۷۸

وزارت فرهنگ، ارشاد و صنايع

دانشکده اصول‌الدين
غير دولتي

ترانه‌هاي عشقار

واکاوي گزيده‌هايي از شعر معاصر عربي

نگارندگان:

دکتر بهار صديقي

دکتر احمدرضا حيدريان شهري

ارزيابي، تنظيم و تأييد: دانشکده اصول‌الدين قم

صفحه آرايي: عمادالدين طالبي مظاهري

نوبت چاپ: ۱۳۹۹

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قيمت: ۴۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۰۴۵۱-۹

فهرست مطالب

۱۱	دیباچه
۱۵	جبران خلیل جبران
۱۶	۱. زندگی و اندیشه
۱۸	۲. أبناء الآلهة وأحفاد القروء
۱۹	زندندان خدایان و نوادگان میمون
۲۴	۱. نحن وأنتم
۲۵	ما شما
۳۳	میخائیل نعیمه
۳۴	۱. زندگی و اندیشه
۳۶	۲. أخی
۳۷	برادر
۴۱	فدوی طوقان
۴۲	۱. زندگی و اندیشه
۴۴	۲. علی أبواب يافا
۴۵	بر دروازه‌های بندر یافا
۴۹	خلیل حاوی
۵۰	۱. زندگی و اندیشه
۵۲	۲. البحار و الدریش
۵۳	دریاورد و پارسامرد
۶۰	۳. لعازر عام ۱۹۶۲
۶۱	لازاروس سال ۱۹۶۲

۷۱	جبر ابراهیم جبرا
۷۲	۱. زندگی و اندیشه
۷۴	۲. فی بوادی النفی
۷۵	در بیان های تبعید

۸۱	نازک الملائكة
۸۲	۱. زندگی و اندیشه
۸۴	۲. أنا
۸۵	۳. نهال انسلم
۸۸	۴. بیان آنکان

۹۳	نزار قبانی
۹۴	۱. زندگی و اندیشه
۹۶	۲. القصيدة البحرية
۹۷	۳. حکامه دریایی
۱۰۰	۴. قصيدة بلقيس
۱۰۱	۵. حکامه بلقيس
۱۰۴	۶. المجد للضفائر الطويلة
۱۰۵	شکوه، ارزانی گیسوان کمند
۱۰۸	۷. خبز وحشیش و قمر
۱۰۹	نان و آقیون و ماه

۱۱۷	بدر شاكر السياب
۱۱۸	۱. زندگی و اندیشه
۱۲۰	۲. أنشودة المطر
۱۲۱	نوی باران
۱۳۲	۳. مرچی غیلان
۱۳۳	آفرین غیلان

عبدالوهاب البیاتی

۱۳۹

۱. زندگی و اندیشه ۱۴۰
۲. المجد للأطفال والزيتون ۱۴۲
- شکوه، ارزانی کودکان و صلح ۱۴۳
۳. موت الاسکندر المقدونی ۱۴۴
- مرگ اسکندر مقدونی ۱۴۵
۴. قصائد حب الی عشتار ۱۵۲
- عاشقانه‌هایی به پیشگاه ایشتار ۱۵۳

لمیعه عباس عماره

۱۶۳

۱. زندگی و اندیشه ۱۶۴
۲. تلح اغنی ۱۶۶
- برای عشق غمخوار می‌کنم ۱۶۷
۳. موسم الشجر المأین ۱۷۰
- هنگامه رنگ‌رنگ درختان پارسا رنگ ۱۷۱
۴. نوروز فی اربیل ۱۷۴
- نوروز در اربیل ۱۷۵

ادونیس

۱۸۱

۱. زندگی و اندیشه ۱۸۲
۲. ترتیلة البعث ۱۸۴
- سرود رستاخیز ۱۸۵

صلاح عبدالصبور

۱۹۹

۱. زندگی و اندیشه ۲۰۰
۲. القديس ۲۰۲
- قدیس ۲۰۳
۳. أغنية للشتاء ۲۰۶
- ترانه‌ای برای زمستان ۲۰۷

احمد عبدالمعطي حجازي

۲۱۳

۱. زندگی و اندیشه ۲۱۴

۲. تعليق على منظر طبيعي ۲۱۶

توصيف يك چشم انداز طبيعى ۲۱۷

۳. طल्लीة ۲۲۰

ويرانه سروده ۲۲۱

۴. العودة من المنفى ۲۲۶

بازگشت از تبعيدگاه ۲۲۷

۲۲۹

امل دنقل

۱. زندگی و اندیشه ۲۳۰

۲. البكاء بين يدي زرقاء اليمامة ۲۳۲

گریه در پیشگاه زرقاء اليمامة ۲۳۳

۲۴۱

محمود درويش

۱. زندگی و اندیشه ۲۴۲

۲. مطر ناعم في خريف بعيد ۲۴۴

نم نرم باران در برگریزی دور ۲۴۵

۳. العاصفیر تموت في الجليل ۲۴۸

کنجشکان در الجلیل همی میرند ۲۴۹

۲۵۳

حسب الشيخ جعفر

۱. زندگی و اندیشه ۲۵۴

۲. الكوز ۲۵۶

سپرها ۲۵۷

۳. الشك والیقین ۲۶۰

تردید و باور ۲۶۱

۴. بالیرینا ۲۶۲

رقص بان بالو ۲۶۳

۵. الدخان ۲۶۴

دود ۲۶۵

۲۷۰	فایز خضّور
۲۷۱	۱. زندگی و اندیشه.....
۲۷۲	۲. فاتحة الأسفار الأولى.....
۲۷۳	دبیاچه نگاره‌های نخست.....
۲۷۴	۳. صلاة عند قبر یاس.....
۲۷۵	نیایشی در کنار آرامگاهی بی‌گناه.....

۲۸۳	اجود مجبل الخفاجی
۲۸۴	۱. زندگی و اندیشه.....
۲۸۶	۲. سنابل الحسین.....
۲۸۷	خوشه‌ای حمیم (ع).....

۲۹۳	کتابنامه
-----	----------

دیباچه

انسان در هر سطح از دانش، هنر، ادبیات و فرهنگ، همواره وامدار گذشته و دیرینه‌داشت‌های نیاکان خویش است؛ این یک سوی سرگذشت بشر در پیوستار گیتی‌مدار طبیعت است؛ سوی دیگر این سرگذشت، حکایت از آن دارد که انسان، فرزند روزگار خویشتن است؛ این هر دو سوی سرگذشت بشر، شاید بیش از هر جای دیگری در نگاشته‌های ادبیات و از میان گونه‌های آن در قلمرو شعر در سرزمین‌های عربی، نمود داشته باشد که شعر، این راز نهفته آرزوها، این زندگی بشر و بازتاب‌دهنده اوضاع جوامع بشری در ادوار مختلف تاریخ بوده و هست و ما باور نداریم که شعر و سرودن را باید جدا و برکنار از زندگی ادیب و اوضاع روزگار و زمانه و شرایط سرزمینی او و جهان پیرامونش بررسی کرد از آن‌رو که انسان به حکم زیستنش در پیوستار زمان، مصای جهان طبیعت و احاطه گشتنش با سازه‌ها و عناصر ماده از آب و باد و خاک و آتش، اندیشه‌ها و افکار، رؤیاهایش، دردها و آرزوهایش، شو و اشتیاق و بیم و هراسش نیز همه پرتو و بازتابی است از این جهان در آغاز دوره ناخجسته اسطوره‌زدایی.

این جستار نیز برای بررسی هر دو سوی سرگذشت زندگی انسان در سرزمین‌های عربی به سراغ سرایندگان و ادیبان اندیشه‌ورزی رفته است که در هنگامه کشمکش‌ها و درگیری‌های داخلی سرزمین‌های عربی و رخدادهای اندوه‌باری که آن‌ها را در میان گرفته است، هم‌زمان که وامدار دیرینه‌داشت ارجمند و بشکوه نیاکان خویش در ادبیات عربی بوده‌اند، فرزند روزگار خویش نیز مانده‌اند و سروده‌ها، چکامه‌ها، غزلواره‌ها و داستان‌هایشان و نگاشته‌ها و داستان‌سروده‌ها و نمایشنامه‌های شعریشان، سرگذشت‌های خودنوشت آن‌را به گردان و ترجمه آنان از آثار دیگران، همه و همه، آینه‌ای دو بعدی است که هم‌زمان تصویر گذشته‌های دور اساطیری و روزگار فرآیزدان و رستخیز گیاهان و چرخه جاودانه بازگشت و ابدیت را بازتاب می‌دهد و از دیگر سوی فریب جهان و فتنه‌های روزگاری را که هر آینه آستن رخدادهایی اندوه‌بار و سراسر تلخکامی و سوگباری است. بدانسان که درنگ این اندیشه‌ورزان در پرستشگاه مام میهن و دیدن لحظات مهر و کین آنان در نیایش‌های نهان شبانه و بانگ‌های بلند روزشان،

هر بیننده، شنونده و خواننده‌ای را سرگشته و شیدا می‌سازد و هم‌زمان قطرات اشک را از پس پرده مه‌آلود دیدگان، پدیدار ساخته و سایه لبخند را بر لب می‌نشانند. ادیبانی که سیر در روان هشیار و لایه‌های ناخودآگاه و نیز گام زدن در جهان تصوف و عرفان را از یاد نبرده‌اند و ای بسا در گاهان شعر و سرودن، طرحی نو در انداخته‌اند از آن‌سان که ادونیس در قصیده کلیه انجام داد. چنان که در نگاشته‌های روشن و رویاگونه اسلوب جبرانی و در عارفانه‌نگاشته‌های میخائیل نعیمه می‌بینیم تا جبراً و درویش که عاشقانه و شکیبای، عشق و اندوه فلسطین را بر دوش می‌کشند و فدوی طوقان که مویه‌های جانگدازش که از سویدای دل برمی‌خیزد. هر شنونده‌ای را سوگبار ساخته و در گرداب اندوه فرو می‌برد و از آن دست که در سروده‌های رستخیزبنیاد بی‌همانند قلمرو اساطیری و ابدی سیاب نمود یافته است و بیانی، عارفی که بی‌قرار بازگشت به بی‌زمانی و پیوستن به چرخ زمان، طبری است تا نازک الملائکه، آن غم‌زده شیدای در جستجوی راز زندگانی و فلسفه هستی و یافتن باسختی برای ناشناخته‌های گیتی تا خلیل حاوی، پارسامردی که بسان هاکسلی در دل حیرت‌های عارفانه و خداپاور شرق به دریا زد و همچون ادیسه در گرداب طبیعت‌گرایی غرب، فرو رفت. صلاح عبد الصبور و احمد عبد المعطی حجازی که یکی در دل اقیانوس اندوه و دیگری در سبیل دلان شهرها و هردو در آرزوی بازگشت به گذشته‌ها، نوای بی‌نواپی سر دادند و امل دفنل که پیش از جنگ ژولن و پس از آن از زبان زرقاء یمامه سخن گفت تا تجربه‌های سراینده و ادیب برجسته سرری، فایز خضور که در بی‌شده گمشده گیلگمش، ایستاده بر فراز آوارهای کنعان و آرام و اوگاریت و بینقه و قرطاجنه کارتاز، مزامیر سوگباری و اسفار درد و اندوه را نگاره می‌کند و تا لمیعه عباسی، این بانوی سراینده صابنی که با ما از نوروز در اربیل سخن می‌کند و اجود مجبل، محتشم کاظمی باور دارد سرودن، مرگ را بر نمی‌تابد و زندگی، پیروزمندانه بر ستیغ بودن و سرودن ایستاده است و تا حسب الشیخ جعفر که در نوشخواری‌ها، در دست‌افشانی‌ها و پایکوبی‌های خویش، دست‌های مهربان مادرش را، شهرزاد را و سمیرامیس را می‌جوید...

در این پژوهش کوشیده‌ایم تا از میان سراینده‌گان کشورهای مختلف عربی، برجسته‌ترین و نامدارترین افرادی که در سرزمین خویش، پرچمدار و پیشاهنگ نوپردازی و نوگرایی و طرح

اندیشه‌هایی نو یا متفاوت بوده‌اند را مورد گزینش و بررسی قرار دهیم و در میان آنان نیز شاعران و سرایندگانی را مورد توجه قرار داده‌ایم که تا کنون در پژوهش‌های مرتبط با ادبیات و شعر معاصر عربی حتی در کشورهای عرب‌زبان، گاه کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند؛ از آن جمله می‌توان به لمیعه عباس عماره، حسب الشیخ جعفر، اجود مجبل و فایز حضور اشاره نمود؛ سرایندگانی که برای نخستین بار توسط نگارندگان این نوشتار به ادبیات فارسی معرفی شده‌اند. دربارهٔ چکامه‌ها و سروده‌ها نیز نگارندگان کوشیده‌اند تا تنها به برگردان و بررسی متون برجسته و مطرح این ادیبان پردازند؛ سروده‌هایی که در سنجة نقد و بررسی ناقدان طراز اول جهان عرب مورد توجه قرار گرفته است و خوانش‌هایی، گاه متفاوت از آن ارائه شده است. دربارهٔ سادشت هر ادیب و سراینده نیز تلاش کرده‌ایم تا روایت راستین و واقعی زندگی شخصی و اندیشکانش و نیز تجربهٔ شعری وی را با زبان و بیانی روشن و برکنار از پیچیدگی و زیاده‌گویی با خوانندگان این کاتبه بازگویم و در این راستا، سیر گذار و دیگرگونی اندیشه نیز از روزن تاریخ و ترتیب رمان سرایندگان نسبت به یکدیگر را سنجیده و بدان پایبند بوده‌ایم. شایان یادکرد است که در برگردان متون ادبی در این پژوهش به زبان فارسی، افزون بر معیار قرار دادن متن در زبان مبدأ، نگارندگان تلاش دارند تا ایماژها، استعاره‌ها، همانندسازی‌ها و خیالپردازی‌های پدیدآور عرب‌زبان در متن اصلی در فرآیند ترجمه، در پیشگاه واژگان و بیان قربانی و تباه نگردد هرچند باور داشته و داریم که برگردان متن -اگر به درستی انجام شده باشد- همان شورآفرینی و آرمان‌خواهی را که آفریدهٔ شعری در زبان مادری و برای گویشوران زبان مبدأ دارد برای خوانندگان در زبان مقصد نیز خواهد داشت.

بهار صدیقی

احمد رضا حیدریان شهری

تابستان ۱۳۹۸